

ΕΤΟΣ Ζ

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δέκατος τρίτος

Συνδρομὴ ἑτησίαι : Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.— Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ
1. Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἑτησίαι.— Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

9 Μαΐου 1882

ΑΘΗΝΑΙΣ

[Ἱστορικὸν διήγημα Φερδινάνδου Γρηγοροβίου.
Μετάφρασις Σπυρ. Π. Λάμπρου].

Συνίξις: ἰδί σελ. 279.

Η'.

Ὅτε ἡ Ἀθηναῖς ἔπεσον ἐν τοῖς ἀνακτόροις πρὸ τῶν ποδῶν τῆς αὐγούστας, σκοπὸν εἶχε τὴν αἰτησίαν δικαιοσύνης καὶ προστασίας κατὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς ἀδελφῶν, ἀλλ' εὗρε πλέον τι τούτου, τὸ μὲν πρῶτον κερδήσασα τὴν συμπάθειαν τῆς Πουλχερίας, εἶτα δὲ τὸν ἔρωτα αὐτοῦ τοῦ αυτοκράτορος. Τοῦτο δὲ εἶνε γεγονός ἱστορικῶς ἀληθές.

Π. θανάως ἡ βασιλεύουσα αυτοκράτειρα κατέταξεν αὐτὴν εἰς τὰς κυρίας τῆς αὐλῆς, εἶτα δ' ἔπεισεν αὐτὴν νὰ ἐγκολπωθῇ τὸν Χριστιανισμὸν. Διεφέρετο σπουδαίως νάποσάσῃ ἀπὸ τῶν ψευδῶν δαιμόνων τὴν ψυχὴν τῆς περικαλλοῦς καὶ εὐφυοῦς εἰδωλοσλάτρινος, ἡ δὲ Ἀθηναῖς ἠδύνατο νὰ παραιτήσῃ τὴν πίστιν εἰς τοὺς θεοὺς τῆς πατρίδος τις τὴν ἀσμενέστερον ὅσω ἦτο βεβαία ὅτι τοῦτο ποιοῦσα θὰ τύχῃ τοῦ μεγίστου ἀγίου. Ὁ ἐπίσκοπος Ἀττικὸς ἐδίδασκεν αὐτὴν τὰ τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ πόσιος δὲ χρόνος παρήλθε πρὸς μετὰστασιν αὐτῆς εἰς τὸν Χριστιανισμὸν δὲν ἐξέυρομεν· οἱ δὲ Βυζαντινοὶ διηγούνται τὸ βάπτισμα αὐτῆς καὶ τὴν στέψιν μετὰ τοῦ Θεοδοσίου ὡς σύγχρονα, τὸ δὲ σύγχρονον τῶν δύο τούτων συμβάντων οὐδαμῶς δύναται νὰ ξενίσῃ ἡμᾶς.

Κατὰ τὰ ἑλληνικὰ ἔθιμα ἡ Πουλχερία εἰςποιήσατο τὴν ἐκχριστιανισθεῖσαν ἐθνικὴν ὡς ἰδίαν αὐτῆς ψυχοκόρην, γενομένη ἀνάδοχος αὐτῆς. Ἡ δὲ ἱεροτελεστία τοῦ βαπτίσματος ἐγένετο ἐν τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Στεφάνου ὑπὸ τοῦ πατρίρχου Ἀττικοῦ². Ἡ Ἀθηναῖς ἔλαβεν ὡς Χριστιανὴ τὰ σεμνὰ ὀνόματα Αἰλίας Εὐδοκίας, ἅτινα καὶ μόνον ἀποδεικνύουσιν, ὅτι τὸ βάπτισμα αὐτῆς καὶ ἡ αὐτῷ ἐγκολουθήσασα στέψις μετὰ τοῦ αυτοκράτορος εὗρισκονται ἐν στενῇ πρὸς ἀλληλα συναφείᾳ, ἐπειδὴ τὰ ὀνόματα ταῦτα καθ' ἑν καὶ μόνον γράμμα διεφέρουν τῶν τῆς μητρὸς τοῦ Θεοδοσίου καὶ τῆς Πουλχερίας, τῆς Αἰλίας Εὐδοκίας. Ἐξελέχθησαν δὲ προφανῶς εἰς ἀνάμνησιν αὐτῆς, τῆς ἀλλογενοῦς θυγατρὸς

τοῦ Βαύτου, ἧς ἡ ἀπορροδοκῆτος εὐτυχία ἐπανελήθη καὶ διὰ τὴν Ἀθηναῖδα¹.

Πότε ἐγένετο τὸ βάπτισμα καὶ πόσιος χρόνος παρήλθεν ἀπ' αὐτοῦ μέχρι τῆς στέψεως εἶνε ἀγνωστον. Νεώτεροι ἱστοριογράφοι παρέστησαν τὰς ἀδελικὰς σχέσεις τῆς Ἀθηναῖδος καὶ τὴν προπαίδειαν αὐτῆς ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῆς Πουλχερίας ὡς ἀρχιζυγίας ἤδη ἐν ἔτει 411 καὶ ἐξακολουθήσασας ἔπειτα μέχρι τῆς στέψεως αὐτῆς τῷ 421². Ἄλλ' εἶνε πιθανώτερον ὅτι ὁ ὑπὸ ἔρωτος διακαίμενος Θεοδοσίος, ἀντὶ νὰ δουλεύῃ εἰς τὴν ὠραίαν Ἀθηναίαν ἑπτὰ ὅλα ἔτη ὡς ὁ Ἰακώβ εἰς τὴν Ῥαχὴλ, ἠρέσθη εἰς τὴν προθεσμίαν ἐνὸς μῆνου ἔτους³.

Τὶ δὲ διεδραματίσθη κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἐν τοῖς ἀνακτόροις, πόσιος τετρασμάτων ἐγένετο χρῆσις καὶ πόσιαι σκευωρίαι ἐξυφάνησαν καὶ διελύθησαν, πρὶν ἢ ὁ αυτοκράτωρ δώσῃ τὴν χεῖρά του εἰς τὴν ἐθνικὴν θυγατέρα τοῦ φιλοσόφου, περὶ πάντων τούτων οὐδεὶς ἐμαρτύρησεν ἡμῖν. Ἡ ἰδέξις τοῦ ἀναρροῦστου γάμου, τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὰς γυναῖκας, ἦτο ἀγνωστος ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ῥωμαῖοι καὶ Βυζαντινοὶ αυτοκράτορες, οἵτινες πολὺ λάκις καὶ αὐτοὶ κατήγοντο ἐν γένους ταπεινοῦ, ἐλάχιστον ἐγνωρίζον τοιαύτας προλήψεις ἢ προς-

1. Τὰ ὀνόματα Εὐδοκία καὶ Εὐδοκία διακριτέα ἀκριβῶς ἀπ' ἀλλήλων. Τὸ μὲν πρῶτον σημαίνει ἄ γ α θ ἦ ν ὁ ὅ ξ α ν, τὸ δὲ δεύτερον τὸ ἄ γ α θ ὀ ν θ ἔ λ η μ α τ ο υ θ ε ο υ κατὰ τὸν Σούιδαν. Προσῆκε δὲ μᾶλλον τῇ Ἀθηναῖδι, ἥτις ἰσως προτίμησεν αὐτὸ τοῦ τῆς Εὐδοκίας ἐκ μετριοπροσόντης. Ἰπειδὴ δὲ ὑπάρχουσι νομίσματα φέροντα τὸ ὄνομα τῆς Αἰλίας Εὐδοκίας καὶ ἄλλα τὸ τῆς Αἰλίας Εὐδοκίας, ἀνήκουσιν ἐκεῖνα μὲν εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Ἀρχαδίου, ταῦτα δὲ εἰς τὴν τοῦ Θεοδοσίου Β'. Οἱ δὲ νομισματολόγοι ἀμφισβητοῦσι νὰ ἐμμενῶσιν εἰς τὴν σταθερὰν διακρίσιν τῶν δύο ὀνομάτων παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς. Ὁ Sabatier (Monnaies byzantines, tom. Α', σ. 108) ὀνομάζει καὶ τὰς δύο αυτοκρατεῖρας δι' ἀμφοτέρων τῶν ὀνομάτων καὶ ὀμολογεῖ ὅτι δὲν δύναται νὰ διακρίνῃ τὰ νομίσματα ἐκτέρας, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Eckhel τόμ. VIII. σ. 184.

2. Ἰδ. τὸν Clinton καὶ τὸν Finlay, οἱ ἐγκολούθησαν καὶ ἄλλοι.

3. Τὸ Πασχάλιον χρονικὸν ἀναφέρει τὴν ἀφίξιν τῆς Ἀθηναῖδος εἰς Κωνσταντινουπόλιν καὶ τὴν συσχέτισιν αὐτῆς μετὰ τῆς ἀδελῆς ἐν ἔτει 420 (τὴν ἐνάτην ὑπατεῖαν τοῦ Θεοδοσίου καὶ τρίτην τῶν Κωνσταντίου). Ἀκολουθῶ τὴν χρονολογίαν ταύτην τὴν ὅσω μᾶλλον ὅσω τὸ χρονικὸν τοῦτο ἀναφέρει ὀρθῶς τὴν χρονολογίαν τῆς στέψεως τῆς Ἀθηναῖδος.

1. Περὶ τῆς εἰςποιήσεως γράφει ὁ Νικηφόρος XIV, κ. 13.

2. Νικηφόρος: ἰδί σελ. 279.

εἶχον εἰς αὐτάς, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Ἰουστινιανὸς συνεζεύχθη μετὰ ὑποκριτρίας, ἥτις ἐσηλιτεῖτο ὡς δημοσία ἐταίρα ἐν ὅλῃ τῇ Κωνσταντινουπόλει. Ἄλλ' οὐχ ἤττον ὁ Θεοδοσίος κατέστρεψε προφανῶς διὰ τοῦ γάμου τοῦ τὰς φιλοδόξους ἐλπίδας πολλῶν ἐπιφανῶν πατρικίων, οὐδ' ἔμεινεν ἄνευ ἀντιρρήσεων παρὰ τῶν αὐστηροδοξούντων Χριστιανῶν τὸ τολμηρὸν αὐτοῦ διάθημα. Πρέπει νὰ ὑπῆρξεν ἀληθὲς πάθος τὸ πείσαν αὐτὸν νὰ προβῆ εἰς τοῦτον τὸν γάμον, ἐνῶ ἀφ' ἐτέρου ἡ Πουλχερία εἶχε λόγον νὰ προτιμῆσθαι παντὸς ἄλλου συνδέσμου τὴν γάμον τοῦ ἀδελφοῦ μετὰ κόρης ταπεινοῦ γένους, τῆς ἰδίας αὐτῆς προστατευομένης, ἐπειδὴ οὕτως ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ ὅτι θὰ μείνῃ κυρία ἐν τοῖς ἀνακτόροις.

Ἐπελογίσθη ὅτι ἡ Ἀθηναῖς συνερομένη εἰς γάμον μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος εἶχεν ἠλικίαν ἐτῶν εἴκοσι καὶ ἑπτὰ, ἀλλ' ἡ δυσαναλογία θὰ ἦτο οὕτω παρὰ πολὺ μεγάλη πρὸς τὸν εἰκοσαετῆ Θεοδοσίον, ὅσα γόητρα καὶ θέλγητρα καὶ ἂν εἶχεν ἡ σύζυγός του. Διὰ τοῦτο ἄξιος πίστεως εἶνε Βυζαντινὸς τις ἱστορικὸς ἰσχυρισθεὶς ὅτι μόνον εἰκοσαέτης ἦτο κατὰ τὴν στέψιν.¹

Συνεζεύχθη δὲ ἡ Ἀθηναῖς μετὰ τοῦ Θεοδοσίου ὑπὸ τὸ ὄνομα Αἰλία Εὐδοκία τῇ 7 Ἰουνίου 421², τὴν δὲ στέψιν αὐτῆς ἐτέλεσεν ὁ πατριάρχης Ἀττικὸς ἢ ἐν τῇ ἀνακτορικῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἐβδόμου, ἐν ἣ πολλὰκις ἐτελοῦντο μεγάλαι δημόσιαι τελεταί, ἢ ἐν τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ. Ἡ διάσημος αὕτη ἐκκλησία τὸ μὲν κατ' ἀρχὰς εἶχε κτισθῆ ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου, ἔπειτα δὲ ἀνωκοδομήθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου, ἐν ἔτει δὲ 404 ἐβλάβη ὑπὸ πυρκαϊᾶς ἀναφθείσης ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου κατὰ τὴν ἕνεκα τῆς ἐξώσεως αὐτοῦ προκληθεῖσαν στάσιν. Μετὰ δὲ τὴν πυρκαϊάν ταύτην εἶχεν ἀνακτισθῆ ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου ἐν ἔτει 415³.

Ἡ εἰδωλολάτρης ποιητὴς Κλαυδίου ἐξύμνησεν ἐν ὠραίοις στίχοις, οὓς ἀναγιγνώσκουμεν καὶ τὴν σήμερον μετ' εὐχαριστήσεως, τὸν γάμον τοῦ αὐτοκράτορος Ὀνωρίου καὶ τῆς Μαρίας, θυγατρὸς τοῦ Στιλίου ἄλλ' ἀλλὰ τὰ ἐπιθαλάμια τὰ προσνεχθέντα ὑπὸ τῶν ἐμπνευσμένων ἀυλικῶν ποιητῶν τῆς βυζαντικῆς αὐλῆς εἰς τὸ νεαρὸν αὐτοκρατορικὸν ζεύγος, τὸν Θεοδοσίον καὶ τὴν Εὐδοκίαν, ἀπωλέσθησαν ἅπαντα δυστυχῶς. Οὐδένα ἔχομεν αὐτόπτην ἐξεικονίζοντα ἡμῖν τὴν καταπληκτικὴν λαμπρότητα τῆς γαμηλίου πομπῆς, τὰς σειρὰς ὠραίων κυριῶν τῆς αὐλῆς, τὰ ποικιλόχροα πλήθη

τῶν θεραπόντων, τὰς μεγαλοπρεπεῖς πομπὰς τοῦ κλήρου, τῆς συγκλήτου, τῶν ἐν τέλει. τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς καὶ τὴν πυκνότητα τοῦ ἀλαλάζοντος λαοῦ τοῦ Βυζαντίου. Οὐδεὶς περιέγραψεν ἡμῖν τὴν κατὰ μεττον πολυτίμων λίθων, ὑπὸ κάλλους δὲ καὶ χάριτος ἀπαστράπτουσιν αὐτοκρατορικῆν νύμφην, οὐδ' ἔδειξεν ἡμῖν τὴν ἔκφρασιν τῆς εὐδαιμονίας ἢ τὰ δάκρυα τῆς συγκινήσεως, οὐδὲ ἀφηγήθη τὰς μυθώδεις ἐορτὰς ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ μεγάρῳ τοῦ Βυζαντίου. ὧν ἀφορμὴ ἦτο ἡ θυγάτηρ τοῦ φιλοσόφου Ἀεοντίου. Οἱ δὲ χρονολογοὶ ἀναφέρουσι μόνον ξηρῶς καὶ διὰ βραχέων, ὅτι ἡ Κωνσταντινουπόλις ἐώρτασε τοὺς αὐτοκρατορικοὺς γάμους διὰ δημοσίων θεαμάτων καὶ ἵπποδρομιῶν.

Ἡ Θεοδοσία ἔστειλε τὴν ἐκυτοῦ καὶ τὴν τῆς συζύγου εἰκόνα εἰς τὴν ἐν Ῥαβέννῃ Ῥωμαϊκὴν αὐλὴν· ἀλλὰ δὲν ἐξέδρομεν πῶς τὸ γεγονός τοῦτο ἐγένετο ἀποδεικτὸν παρὰ τοῦ θεοῦ Ὀνωρίου καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ, τῆς αὐγούστας Πλακιδίας.

Θ'.

Ἡ Ἀθηναῖς ἦτο ἤδη δέσποινα ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ Βυζαντίου, τῇ ἔδρᾳ ταύτῃ ἐπιφανῶν αὐτοκράτορων καὶ αὐτοκρατειῶν, καὶ ἐκεῖθεν ἐθεάτο χαίρουσα τὴν μεγάλην πόλιν εἰς ἣν καταφυγοῦσα ἐξ Ἀθηνῶν ἐγένετο σύζυγος αὐτοκράτορος. Ἐν τῷ καισαρικῷ τούτῳ ἀνακτόρῳ ὁ Κωνσταντῖνος προσεπάθησε νὰ ὑπερακοντίσῃ τὸ Ῥωμαϊκὸν Παλάτιον καὶ πράγματι τοῦτο ὑπερέβαλεν ἐκεῖνο διὰ τῆς δαχρυῆς καὶ ἅμα θελκτικῆς αὐτοῦ θέσεως πρὸς τὸ στενὸν τὸ χωρίζον τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν τῆς Ἀσίας. Ἐκεῖ ἐξηπλοῦτο τὸ μέγα αὐτοκρατορικὸν μέγαρον ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς γλώσσης τοῦ Βοσπόρου, ἔνθα ποτὲ ἔκειτο ἡ Ἀκροχώρα τοῦ ἀρχαίου Βυζαντίου. Κλίμακες μαρμαρίναι ἦγον εἰς τὸν πρὸ τοῦ ἀνακτόρου λιμένα, ἐν ᾧ ἠγχιροσθόλου τὰ περὶ τεχνὰ πλοῖα τὰ προωρισμένα διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ αὐτοκράτορος.

Τὰ δὲ βασίλεια ἦσαν, ὡς τὸ ἐπὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Παλατίου, λαβύρινθος μεγάρων καὶ αὐλῶν, κήπων, τρικλινίων καὶ αἰθουσῶν, ἃς εἶχον διακοσμηθεῖ ἢ πολυτέλεια τῆς Ἀνατολῆς καὶ αἱ τέχναι τῆς Ἑλλάδος διὰ καλλονῆς καὶ ὑπερόχου μεγαλοπρεπειᾶς. Ἐν τῷ μέσῳ εὐρίσκετο ἡ μεγάλη αἶθουσα τοῦ θρόνου προωρισμένη εἰς τὰς ἐπισημοὺς τοῦ κράτους ὑποθέσεις, ἐν ᾗ τὸ διάσημον πορφυροῦν δωματίον ἐδέχετο τὰς αὐτοκρατείας ὅτε ἐπλησίαζεν ἡ ἀγωνιώδης ὥρα καθ' ἣν ἐμελλε νὰ δωρηθῆ εἰς τὸν κόσμον πορφυρογέννητος βλαστάς.

Νοτίως ἔφερον ἡ κοχλιάς ἦτοι κοχλιώδης θύρα διὰ πλουσιῶν κήπων καὶ τοῦ προαυλίου τοῦ καλουμένου Τρικλινίου εἰς τὸν Ἴπποδρόμον, τὸ περιώνυμον κέντρον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πασῶν τῶν δημοσίων διασκεδάσεων, πάντων τῶν πασῶν τοῦ ἀνησύχου αὐτῆς λαοῦ. Ἐκεῖ ἕσταντο οἱ

1. Νικηφόρος XIV, κ. 50, συγγραφεὺς ὅστις ἄλλως εἶνε πάντῃ ἄκριτος. Καὶ ὁ Tillemont ἀπορρίπτει τὴν ἠλικίαν τῶν 27 ἐτῶν. Ὁ Sabatier (Monn. Byz. τόμ. Α' σ. 119) αὐξάνει μάλιστα αὐτὴν εἰς 29 ἔτη, ἀποδεχόμενος ὡς ἔτος γεννήσεως τῆς Ἀθηναίδος τὸ 393.

2. Ἡ χρονολογία εὑρηται ἐν τῷ Πασχαλίῳ Χρονικῷ, συμφωνοῦντος καὶ τοῦ Μαρκιλλίνου.

3. Μ α ρ κ ε λ λ τ ν ο ς ἐν ἔτει 415.

τέσσαρες χρυσοὶ ἵπποι, οἱ ποτὲ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Χίον, ἐκείθεν δὲ εἰς τὴν μητρόπολιν ταύτην μετανεχθέντες. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ τοῦ ἵπποδρόμου βυψούτο ὁ αἰγυπτιακὸς ὀβελίσκος ὃν Θεοδοσίος ὁ Μέγας εἶχεν ἀνεγείρει τῷ 390.

Δυτικῶς ἦγεν ἡ ὁδὸς διὰ τῆς Χαλκῆς Πύλης εἰς τὴν Χάλκην, τὰ προπύλαια τῶν βασιλείων, συνιστάμενα ἐκ μεγάρων καὶ στοῶν, κεκαλυμμένων πάντων διὰ χαλκῶν κροάμων ἐπιχρῦστων. Κατὰ δὲ τοὺς θυρῶνας ἴσταντο οἱ πραιτωρεῖες φρουροὶ τοῦ αυτοκράτορος.

Ἐντεῦθεν ἐπροσέοντο διὰ τῆς αυτοκρατορικῆς στοᾶς μεταξὺ τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ τοῦ βουλευτηρίου εἰς τὴν πρώτην τῶν ὠραίων πλατειῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν αὐγούστιον φόνον. Τὸ ἐκ πορφυρίτου ἀγαλμα τῆς αὐγούστας Ἐλένης παρέιχεν αὐτῇ τὸ ὄνομα. Ἰστατο δὲ αὐτόθι ἐπὶ στήλης καὶ ὁ ἀργυρὸς ἀνδριάς Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, ἰδρυθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀρκαδίου. Τὸ δὲ μέσον τῆς πλατείας ταύτης κατεῖχε τὸ Μίλιον, ὁ λαμπρὸς ἀψιδόσχημος ὁδοδείκτης πασῶν τῶν λεωφόρων τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους, ἀναλογίαν ἔχων κατὰ τοῦτο πρὸς τὸ ἐν Ῥώμῃ χρυσοῦν Μιλλιάριον. Ἐκτὸς δ' ἄλλων ἀνδριάντων, οἷσι οἱ τοῦ Τραϊανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ ἐπίππων, ἴστατο κατὰ τὸ Μίλιον τοῦτο ὁ ἔριππος ἀνδριάς τοῦ συζύγου τῆς Ἀθηναΐδος, φέρων ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ Νικὴν στέφουσαν αὐτόν.

Ἀπὸ δὲ τοῦ Αὐγούστου ἐφέρον ὀδοὶ βορείως εἰς τὰ λουτρά τοῦ Ζευξίππου, εἰς τὸν Οἶκον τῶν Λαμπτήρων, ἧτοι τὴν πολυφύτων ἀγορὰν παρὰ τὸ Χρυσοῦν Κέρας, καὶ εἰς τὸν παγκόσμιον λιμένα, πλήρη φορτηγῶν πλοίων ἅτινα ἔφερον τοὺς θησαυροὺς τῆς Ἰνδίας, τῆς Περσίας, τῆς Ἀραβίας καὶ τὰ ἐμπορεύματα δυτικῶν καὶ βορείων ζωνῶν εἰς τὴν αυτοκρατορικὴν πόλιν.

Νοτίως δ' ἔφερον ἄλλοι ὁδοὶ πάλιν εἰς τὸν Ἴπποδρόμον καὶ εἰς τὰς παρὰ τὴν Προποντίδα συνοικίας, δυτικῶς δὲ διὰ τῶν στοῶν τοῦ Σεβήρου εἰς τὴν κυριωτάτην πλατεῖαν τῆς πόλεως, εἰς τὸν πανμεγέθη καὶ ἐλλειψοειδῆ φόνον τοῦ Κωνσταντίνου. Τὴν εἰσόδον αὐτοῦ ἀπετέλουν δύο ἀψίδες θριαμβευτικαί, διώροφοι δὲ στοαὶ ἐκ μαρμάρου προκολλησίου περιβάλλον αὐτόν. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ ἴστατο ὁ ἑκατὸν ποδῶν ὕψος ἔχων ἐκ πορφυρίτου κίων, ὑφ' οὗ τὴν βᾶσιν ἐπιστεύετο κεκρυμμένον τὸ παλλᾶδιον τῆς Ῥώμης· ἔφερε δὲ οὗτος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τὸν χαλκοῦν κολοσσαῖον ἀνδριάντα τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς Νέας Ῥώμης.

Ὁ φόνος τοῦ Ταύρου ἢ Θεοδοσιανὸς ἔκειτο πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ κατὰ τὴν Προποντίδα· ἐνταῦθα δὲ ὕψουτο ὁ ἀργυρὸς ἀνδριάς Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου ἐφ' ὕψηλόν κίονος θριαμβευτικοῦ, ἀπομιμουμένου τὸν ἐν Ῥώμῃ Τραϊανεῖον. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐκάθητο αὐτόθι ὡς Βελλεροφῶν ἐπὶ πηγᾶς χαλκοῦ, τὸ δὲ καλλιτέχνημα τοῦτο προ-

ήρχετο ἐξ Ἀντιοχείας. Ἐν δὲ τῷ φόνῳ τοῦ Ἀρκαδίου ἴστατο ἄλλος κοχλιώδης κίων, ἐφ' οὗ Θεοδοσίος ὁ δεύτερος εἶχεν ὕψουσι ἐν ἔτει 420 τὸν ἀνδριάντα τοῦ πάππου.

Τὸ δὲ ἀνατολικὸν ἡμισυ τῆς πόλεως, τὸ κυριώτατον μέρος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπέκλειε πρὸς δυσμὰς ἢ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Θεοδοσίου τελειωθείσα καὶ κοσμηθεῖσα χρυσῇ πύλῃ τῶν χειρσαίων τειχῶν.

Ὡς ἀφίδρυμα τῆς παλαιᾶς παρὰ τὸν Τίβεριον Ῥώμης εἶχε κτισθῆ ἡ νέα βασιλεὺς πόλις τῆς Ἀνατολῆς ὑπὸ τοῦ ἰδρυτοῦ αὐτῆς. Ὡς ἐκείνη εἶχε καὶ αὕτη δεκατέσσαρας ῥεγῶνας ἢ τετμήματα, ἐπτὰ λόφους, ἐν Καπιτώλιον, ἐν Παλάτιον, ἐν Στρατήγιον ἀνάλογον πρὸς τὸν *campum Martis*, ἀγορὰς, ναοὺς, βασιλικὰς, θέατρα, θέρμας καὶ τὸν ἵπποδρόμον μετὰ τῶν μερῶν αὐτοῦ. Ἐκαστος Ῥωμαῖος ἐπισκεπτόμενος τὴν ἀγέροχον Κωνσταντινούπολιν, τὴν κατὰ τὴν γνώμην τῶν Ἑλλήνων ὠραιωτάτην ταύτην πόλιν τῆς ὑψηλῆς, ἠδύνατο νὰ μειδιάσῃ πρὸς τὴν δουλικὴν ταύτην μίμησιν τῆς Ῥώμης καὶ νὰ ἐπιφρόνῃ τὴν κρίσιν, ὅτι τὰ παμμέγιστα ἐκείνα κτίρια ἦσαν μόνον μεγαλοπραεῖς ἀλλὰ ψυχραὶ οἰκοδομαί, μὴ φέρουσαι χαρκαίτηρα μνημειακὸν καὶ ἱστορικὸν καὶ στεροῦμεναι τοῦ ὑψηλοῦ κάλλους τῶν κτιρίων τῆς Ῥώμης ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου, Τραϊανοῦ καὶ ἄλλων αυτοκρατόρων. Ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ πορευθῆ ὅτι τὰ μειονεκτήματα ταῦτα ἀντεστηκόνοτο ὑπὸ τῆς ἀπαραιμίλλου θέσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τὰς θαλάσσας τὰς χωριζούσας τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην καὶ ὑπὸ τῆς ὀσμῆς αὐξούσης ἀναπτύξεως πλούτου καὶ πολιτικοῦ μεγαλείου, ἧτις, ὡς εἶδος, ἔμελλε τὴν θυγατέρα ταύτην τῆς παλαιᾶς Ῥώμης νὰ καταστήσῃ κυρίαρχον τοῦ ἐλληνορωμαϊκοῦ κόσμου.

Ὅτε ἡ Ἀθηναῖς ἐγένετο σύζυγος τοῦ Θεοδοσίου, ἡ νέα πρωτεύουσα τῆς Ἀνατολῆς οὐδ' ἑκατὸν ἤδη ἠρίθμει ἐτη ὑπάρξεως, μόλις δὲ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ πάππου τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς εἶχε γείνει ἡ διαρκὴς μητρόπολις τῶν Βυζαντινῶν δεσποτῶν. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον εἶχεν ἀποκτήσει ἕκτασιν δέκα καὶ τεσσάρων Ῥωμαϊκῶν μιλίων καὶ ἐξηπλοῦτο ἴσα ἴσα ἐν τοῖς χρόνοις Θεοδοσίου τοῦ Β' ἐφ' ἀπάντων τῶν ἐπτὰ λόφων.² Ἦτο τὸ συνεντευκτικὸν τῶν

1. Περὶ τῶν Βυζαντινῶν ἀνακτόρων καὶ τῶν περίε εἰδήσει: εὐρίσκομεν παρὰ τῷ Ducange, *Constant. christiana*, Hammer *Constantinopel und der Bosporos*, O. Frick ἐν ἄρθρῳ *Byzantium ἐν τῇ τοῦ Pauly Realencyclopädie καὶ Herzberg Gesch. Griechenlands unter den Römern* τόμ. Γ. σ. 253 κ.ε. Εὐχρηστον παράστασιν μετὰ σχεδίου παρέχει ὁ A. Schmidt ἐν τῇ πραγματείᾳ *Der Aufstand in Constantinopel unter Kaiser Iustinian*. Ὁ δ' Ἑλλην ἀναγνώστης ἔχει πρόχειρα ἄριστα ἀναγνώσματα τὴν τρίτομον Κωνσταντινούπολιν τοῦ Βυζαντίου καὶ τὰς Βυζαντινὰς μελέτας τοῦ Πασπάτη.

2. Ἰδ. Gibbon. κερ. XVII. Κατὰ τοὺς ὑπολογισ-

φυλῶν καὶ γλωσσῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, τὸ ἐμπόριον τριῶν ἡπείρων ὡς ποτε ἡ Ἀλεξάνδρεια καὶ ἡ Ῥώμη, τὸ ἀπόρθητον κεντρικὸν φρούριον καὶ τὸ κέντρον τῆς διοικήσεως κράτους μεγάλου, συνηροσμένου δίκην ψηφιδωτοῦ ἐκ χωρῶν παλαιωτάτων ἐχουσῶν ἱστορίαν, οὗτινος ὁ χαρακτῆρ τότε μόλις ἤρχετο ἀποτυπούμενος.

Ἡ αὐτὴ ἔλλησις ἐθνικῆς ἐνότητος ἢ ἰδιάζουσα εἰς ὅλον τὸ ἀνατολικὸν ῥωμαϊκὸν κράτος ἀπετυπούτο καὶ ἐν τῇ νέα αὐτοῦ πρωτευούσῃ. Ὡς ἀσινός τις δεσπότης κατὰ τὴν κτίσιν ἀναλόγων πόλεων, ὁ Κωνσταντῖνος εἶχεν οἰκίσει αὐτὴν διὰ τῆς βίας, μετενεγκὼν εἰς αὐτὴν ἐποίκους ἐκ γειτόνων τε καὶ ἀπωτάτων πόλεων τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους. Καὶ ἡ μὲν βῆσις τοῦ πληθυσμοῦ ὑπῆρξεν ἑλληνικὴ, ἀλλ' οἱ Λατῖνοι ἔποικοι ἀπετέλεσαν ἐξ ἀρχῆς τὸ πλεῖστον μέρος. Κατ' ὀλίγον δὲ προσῆλθον καὶ ἄλλαι σπαιχεῖα οὕτως ὥστε ἡ Κωνσταντινούπολις παρίστανεν ἐν μικρογραφίᾳ αὐτὸ τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος. Ῥωμαῖοι, Ἕλληνες καὶ Σύροι, Αἰγύπτιοι, Ἀρμένιοι καὶ Ἰουδαῖοι, ἀλλὰ καὶ βάρβαροι οὐνικῆς καὶ γερμανικῆς καταγωγῆς ἀπαρτίζοντες τὸν πυρῆνα τοῦ στρατοῦ συναπετέλουν τὸ ἀσύντακτον μίγμα τοῦ λαοῦ τῆς παρὰ τὸν Βόσπορον αὐτοκρατορικῆς πόλεως, ὅστις κατὰ τὸ πλῆθος ὑπερέβαινεν ἤδη ἀπὸ μακροῦ τὸν τῆς συγχρόνου Ῥώμης.

Ἦτο δὲ λαὸς ἡδὴ ἐν τῇ πρώτῃ γενέσει καὶ ἐν ὄργασμῳ εὐρισκόμενος, στερούμενος δὲ τῆς αὐτοσυνειδησίας ἥτις γεννᾷ μεγάλην ἐνιαίαν ἱστορίαν. Ἡ νέα πλάσις τοῦ Κωνσταντίνου ἄτε προσελθούσα ἐκ τοῦ γήρατος τῆς Ῥώμης ἐνεῖχεν ἡδὴ ἐν τῇ νεότητι αὐτῆς χαρακτῆρας πρεσβυτικούς. Ἐν τῷ βίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Θεοδοσίου καὶ τῆς Ἀθηναΐδος ὀφθαίται ἀπανταχοῦ ὀξείαι ἀντιθέσεις, ἐπειδὴ αὐτόθι συννοῦντο ἢ εἰδωλολατρεία καὶ ὁ Χριστιανισμὸς, ὁ παλαιὸς ἐκλείπων καὶ ὁ νέος ὄργων κόσμος. Ἐνταῦθα παρουσιάζονται πλησίον ἀλλήλων πλοῦτος ἀσιατικὸς καὶ ἐπιδεδεστάτη τοῦ ὄχλου πενία, πίστις χριστιανικὴ καὶ ἀστρολογία χαλδαϊκὴ καὶ περσικὴ, καλόγηροι ἀσκητέες καὶ ἀρχαῖοτροποὶ φιλόσοφοι πενόμενοι, ἡ λεπτοτάτη τῶν Ἑλλήνων κλασικὴ παιδείσις καὶ ἡ ἀνήμερος τῶν Σκυθῶν ἀγροικία, τὰ λείψανα πάντων τῶν παλαιῶν τῆς Ἀνατολῆς θρησκευμάτων, αἱ κακίαι καὶ ἀρεταὶ τῆς ἀρχαίας καὶ νέας ἀνθρωπότητος, ἡ σκυθρωπὴ σοβαρότης τε καὶ ὑποκρισία τῆς χριστιανικῆς ἀσκητικῆς καὶ ἡ τὰ μάλιστα ἐκλεδιτημένη φιληθονία.

Ἡ μανία τῶν Ῥωμαίων ἔτι κατ' αὐτοὺς τούτους τοὺς χρόνους τῆς πολιτικῆς αὐτῶν παρακμῆς διὰ τὰ θέκτρα καὶ τὰ ἀμφιθέκτρα εἶνε ἀρετὰ γνωστὴ, ἀλλὰ δὲν ἦτο ἐξαιρέτως μεγάλη ἐν σχέσει πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὁ Ἰππόδρομος μετὰ τῶν φατριῶν αὐτοῦ κατέστη δύναμις ἐν τῷ κράτει, πολλῶν κινδυνωδεστέρη τῆς τῶν σφοῦς τοῦ Frick ἢ περίοδος τῆς πόλεως περιελάμβανε ἐκατὸν ἑνδεκα στάδια.

ἀρχαίων Πρωιωριανῶν. Ὁ ἀναγινώσκων τὰς διηγήσεις Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου βλέπει ὅποια ὑπῆρξεν αἱ κακίαι, αἱ ματαιότητες, ἡ παραζήλη, ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ ἀκόμη εἰδωλολατρικὴ δεισιδαιμονία τοῦ παρὰ τὸν Βόσπορον χριστιανικοῦ λαοῦ.

Ἄλλοι οἱ τύποι τοῦ δημοσίου βίου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἦσαν ἀκόμη ῥωμαῖοι, γλώσσα δὲ τῶν εὐπατριδῶν, τοῦ κράτους καὶ τῆς αὐλῆς ἦτο ἡ λατινικὴ. Ἡ Ἀθηναῖς πιθανῶς εἶχεν ἐκμάθει αὐτὴν ἤδη ἐν Ἀθήναις, ἐπειδὴ ἡ παγκόσμιος τῆς Ῥώμης γλώσσα ἐδιδάσκετο καὶ ἐλαλεῖτο ἀπανταχοῦ ἐν ταῖς σχολαῖς τῶν πόλεων τοῦ κράτους, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Ἀντιοχείᾳ. Ἡ λατινικὴ δὲ διετηρήθη μέχρι τοῦ ἔκτου αἰῶνος ὡς ἐπίσημος ἐν Κωνσταντινουπόλει γλώσσα. Γρηγόριος ὁ πρῶτος εἶχε διαβιώσει αὐτόθι, ἔτη τινὰ πρὶν ἢ γεῖναι πάπας ὡς ἐξάρχος τῆς Ῥώμης καὶ ὅμως δὲν ἐξέμαθε τὴν ἑλληνικὴν. Οἱ νόμοι τοῦ κράτους ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τε Θεοδοσίου τοῦ Β' καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ λατινιστί, καὶ ἐν αὐταῖς δὲ ταῖς συνόδοις τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας οἱ ἑλληνιστὶ λαλοῦντες ἐπίσκοποι ἠναγκάζοντο νὰ ἐπιτρέπωσι καὶ λατινικοὺς λόγους. Οὕτω δὲ ὁ διάδοχος Θεοδοσίος τοῦ μικροῦ, ὁ αὐτοκράτωρ Μαρκιανὸς, προσεφώνησε τοὺς πατέρας τῆς ἐν Χαλκηδόνι τῷ 451' συνελθούσης συνόδου διὰ λόγου ἀπαγγελθέντος λατινιστί. Τὰ δὲ βυζαντινὰ νομίσματα διετήρησαν τοὺς ῥωμαϊκοὺς τύπους καὶ λατινικὰς ἐπιγραφὰς μέχρις αὐτοῦ τοῦ 7' αἰῶνος, ὅτε ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ ἐπιγραφῶν ἑλληνικῶν⁴.

Κατὰ ταῦτα ὁ μὲν ῥωμαϊκὸς βίος ἐνεφανίζετο ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τοῖς νόμοις, ἀλλὰ ὁ ἑλληνικὸς ἐθνισμὸς εἰσεχώρει ὀσμημέρι ἐπιβλητικώτερος εἰς τὴν πρωτεύουσαν, μετὰ δὲ τούτου ἐτάσσετο ἡ μεγίστη δύναμις τοῦ ἀνατολικοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἡ ἐκκλησία. Αὕτη ἦτο ὁ δημόσιος ἀγωγὸς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας, τῆς σοφιστικῆς ῥητορείας καὶ τῆς καθόλου παιδείσεως. Ἡ γλώσσα αὐτῆς ἦτο ἡ ἑλληνικὴ, ἐπειδὴ αὕτη ἦτο ἡ παγκόσμιος γλώσσα τῆς Ἀνατολῆς, ἐφ' ὅσον ἐξικνουῦντο τὰ ἔρια τῶν κατακτήσεων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐκκλησίας προῆλθεν ἡ καταπάλαισις τοῦ ῥωμαϊσμοῦ καὶ ἡ συγχώνεσις αὐτοῦ εἰς τὸν βυζαντινισμόν.

Ὁ βυζαντινισμὸς ἐγεννήθη ὡς ἰδιορρυθμὸς τις πολιτισμὸς τῆς πρωτευούσης τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους, ἥτις ἐπανελάμβανε ἐκ νέου τὸ παράδειγμα τῆς συγκεντρωτικῆς δυνάμεως τῆς ἀρχαίας Ῥώμης, οὐχὶ δὲ πλέον διὰ κατακτῆσεως ἐνόπλου, ἀλλὰ συννοῦσα διὰ πνευματικοῦ τινος συνδέσμου διαφόρους λαοὺς εἰς ἓν ὅλον. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς ἐν μεγάλῃ τινὶ χοάνῃ ὁ πολιτισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ῥωμαϊκοῦ εἰδωλολατρικοῦ κόσμου, ἢ χριστιανικῆς θρησκείας, ὁ κοσμοπολιτικὸς

4. S a b a t i e r, Description générale des monnaies Byzantines τὸμ. Α'. σ. 26.

μηχανισμός του καίσαρισμού και τὰ δικαιήματα καὶ ἔθιμα τῆς Ἀσίας συναπετέλουν σύνδεσμον γνωστότατον ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Βυζαντινισμοῦ. Τὴν ἀρχὴν δὲ τῆς ἐνότητος παρεῖχεν ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία.

Ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν χρόνων Θεοδοσίου τοῦ Β' ἐγένοντο πρὸς ἐξελληνισμὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ πρῶτα μεγάλα δικήματα. Αὐτὸς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ παρέσχεν εἰς τὸν κόσμον τὴν τρανωτάτην ἀποδείξιν πᾶν φιλλελληνικῶν αὐτοῦ συμπαιθῶν διὰ τοῦ γάμου αὐτοῦ, ἀναθιβάσας ἐπὶ τὸν θρόνον κόρον Ἀθηναῖον, ἐν ᾧ ἔτι αὐτὸς ὁ πατὴρ εἶχεν ἐκλέξει σύζυγον ἐκ Γαλλίας· καὶ περὶ δὲ ὀρθοδόξοτάτος ὧν ἔπραξε τοῦτο ἀδιαφορῶν ὅτι ἡ Ἑλληνὶς ἐκείνη πρὸ μικροῦ ἔτι ἔθυσεν εἰς τοὺς θεοὺς τῆς Ἑλλάδος.

[Ἐπειτὴ συνέχεια].

ΟΙ ΔΥΟ ΜΑΘΗΤΑΙ ΤΟΥ ΒΕΣΤΜΙΝΣΤΕΡ

[Ἐκ τῶν τοῦ Emile Souvestre].

Κάμε τὸ καλὸ καὶ ρίξ' το 'ς τὸ γυαλὸ.

Τὸ ἠθικὸν τοῦτο ἀξίωμα ἐφαρμόζεται καθ' ἐκάστην. Ὅντως δὲ σπανίως συμβαίνει τὸ ἀγαθὸν νὰ μὴ φέρῃ ἡμέραν τινὰ εἰς τὸν πράττοντα αὐτὸ εἴτε χαρὰν εἴτε φήμην καλὴν. Οἱ λέγοντες, ὅτι ἡ ἀφοσίωσις εἰς τι δὲν συνεπιφέρει ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτῳ εὐτυχίαν, ἀπατώνται συχνάκις καὶ συγχέουσι τὴν πραγματικὴν εὐτυχίαν μετὰ τῆς κατ' ἐπιφάνειαν. Ἀληθεστεροὶ ἤθελον εἶνε ἐὰν ἔλεγον, ὅτι ἡ ἀφοσίωσις δὲν φέρει οὔτε πλοῦτον, οὔτε ἰσχύν. Ἀλλὰ τίς δὲν ἔχει, τοῦλάχιστον ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ, ὠφελήσῃ ἐξ ἐντίμου πράξεως, τὴν ὁποίαν ἐνόμιζε λησμονηθεῖσαν; τίς ἀγαθοεργὸς ἄνθρωπος δὲν συνήντησε τοῦλάχιστον ἅπαξ ἐν τῷ κόσμῳ ἄγνωστον, ὃν ἀπέκτησε φίλον ὡς ἐκ τῆς καλῆς αὐτοῦ φήμης; Ὅσπερ δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶνε μικρὸν τι αὐτῇ ἡ ἀδελφότης, ἣτις συνάπτει πάσας τὰς τιμὰς ψυχᾶς, καὶ ἣτις ἀσφαλίζει μετ' ἀγαθὴν πράξιν, τὴν ὑποστήριξιν ἐκείνων, οἵτινες εἶνε ἱκανοὶ νὰ ἐννοήσωσι καὶ μιμηθῶσι τὸν πράξαντα αὐτήν; Ἄλλως τε δὲ καὶ τίς δύναται νὰ μαντεύσῃ, τί ἐπιφυλάσσει αὐτῷ ἡ συγκυρία τῶν περιστάσεων, καὶ ὁποίου καρποῦς θ' ἀποκομίσῃ αὐτῷ εἰς τὸ μέλλον εὐεργεσία τις; Δὲν πρέπει νὰ εἶναι τις χρηστὸς ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ τῆς ἀναποδόσεως, διότι τοῦτο ἤθελον εἶνε κερδοσκοπία τῶν αἰσθημάτων τῆς καρδιάς αὐτοῦ· ἀλλὰ χωρὶς τῶν ἀξιοῖ τις ἀμοιβὴν διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων του, δύναται νὰ ἐλπίζῃ, ὅτι θὰ εὕρῃ παρὰ τοῖς ἄλλοις τὴν ἀφοσίωσιν, τὴν ὁποίαν εὗρον παρ' αὐτῷ, καὶ ὅτι περιστάσεως δοθείσης θὰ θερσίῃ μικρὰν εὐγνωμοσύνην, ἐνθα ἔσπειρον ἄφθονον εὐεργεσίαν.

Τὸ ἐπόμενο ἀνέκδοτον ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Ἀγγλίας νομίζομεν ὅτι εἶνε πειστικὸν παράδειγμα τῆς ἀληθείας ταύτης.

Ἐν τοῖς χρόνοις τῶν ἐρίδων τοῦ Κοινοβουλίου

καὶ τοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ Α' αἱ δύο πατρίαι ἐξοπλισθεῖσαι ἐπολέμουν μετὰ λύστης. Ὁ στρατὸς τοῦ βασιλέως εἶχε πλειστάκις ἠττηθῆ, καὶ ἐκείνοι τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, οἵτινες εἶχον λάβει ἀνὰ χεῖρας τὰ ὄπλα, ἤχθησαν ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων τῶν ἰδρυθέντων ὑπὸ τοῦ Κρόμβελ ἐν ἐκάστη πόλει, ἵνα καταδικασθῶσι ὡς ἐπαναστάται.

Ὁ σὶρ Πατρίκιος τοῦ Newcastle ἦτο εἰς τῶν δικαστῶν. Ἦτο ἄνθρωπος αὐστηρῶν ἠθῶν, ὀνομαστός ἐπὶ τῇ σταθερότητι τῶν δημοκρατικῶν φρονημάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἠπιότητι χαρακτηηρός, εἰς ὃν ὁ Κρόμβελ ἀπένευεν ὑπόληψιν ὀλίως ἰδαιτεράν. Ἡ ἐπισφαλὴς αὐτοῦ υγεία ἐκώλυεν αὐτὸν ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὰς στρατιωτικὰς κινήσεις, διὸ καὶ ἤσχολεῖτο εἰς ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῆς δημοσίας τότε γνώμης, τὴν ὁποίαν ἀπεδέξατο διὰ τῶν φώτων αὐτοῦ· ἀναφέρεται δὲ ὡς δραστηριώτατος, δεξιώτατος, ἀλλὰ καὶ ὡς ὁ μᾶλλον ἀδέκαστος δικαστὴς τῆς κομπετίας.

Ἐσπέραν τινὰ, καθ' ἣν ὁ σὶρ Πατρίκιος εἶχε συναθροίσει φίλους καὶ ἐγευματίζεν ἐν εὐθυμίᾳ ἐν μέσῳ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, στρατιῶται εἰσέρχονται μετὰ αἰχμαλώτου βασιλοφρόνος, τὸν ὁποῖον πρὸ ὀλίγου εἶχον συλλάβει. Οὗτος ἦτο ἀξιωματικὸς ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ στρατοῦ τοῦ Καρόλου ἔσπευσε νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ παράλια, ὅπως εὕρῃ τρόπον μεταβάσεως εἰς Γαλλίαν. Ὁ σὶρ Πατρίκιος διάταξε νὰ λύσῃσι τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ διατάξας νὰ ἐτοιμάσωσι παρὰ τῇ ἐστία νέαν τράπεζαν, εἶπε·

— Σήμερον εἶνε ἡ ἐπέτειος τῶν γενεθλίων μου, θέλω νὰ περατώσω εὐθύμως τὸ δεῖπνον τὸ ὁποῖον ἤρχισα· δώσατε ἀναψυκτικὰ εἰς τὸν ἀξιωματικὸν καὶ εἰς τοὺς ὀδηγήσαντας αὐτόν. Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμήν θέλω νὰ ξενίσω αὐτόν, τὸν ὁποῖον μετὰ μίαν ὥραν θὰ δικάσω.

Οἱ στρατιῶται εὐχαριστήσαντες παρεκάθησαν εἰς τὴν τράπεζαν πλησίον τοῦ αἰχμαλώτου, ὁστίς ἐφαίνετο, ὅτι τὸ καθ' ἑαυτὸν ἔλαβε θάρρος καὶ ἤρχισε νὰ τρώγῃ μετὰ τῶν ἄλλων μετὰ πολλῆς ὀρέξεως.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Πατρίκιος ἐπανῆλθε καὶ παρεκάθησεν εἰς τὸ συμπόσιον μετὰ τῶν φίλων του, καὶ ἐπανέλαβε τὴν διακοπεῖαν διὰ τῆς ἐλεύσεως τῶν στρατιωτῶν συνομιλίαν.

— Λοιπὸν, σᾶς ἔλεγον, ἐξηκολούθησεν, ὅτι δεκαπενταετῆς τὴν ἡλικίαν ἤμην ἔτι τόσον ἰσχνός, ὥστε πάντες κατεφρόνου τὴν ἀδυναμίαν μου ἢ κατεχρῶντο αὐτῆς διὰ νὰ μὲ κάμνωσι νὰ ὑποφέρω. Κατ' ἀρχὰς εἶχον νὰ ὑποφέρω τὴν κατεντρέχειαν τῆς μητρυιάς μου, μετὰ δὲ ταῦτα ἐδέησε νὰ ὑπομένω τὴν τῶν συντρόφων μου. Εἰς τὸν παῖδα τὸ θάρρος συνίσταται εἰς τὴν συναίσθησιν τῶν δυνάμεών του. Ἡ ἀδυναμία μου μὲ κατέστητε δειλόν· ἀντὶ νὰ σκληρυνθῶ ἐν τῇ καουχίᾳ, αἱ βαναυσότητες εἰς τὰς ὁποίας ἤμην ἐκ-